

The Relationship between The Big five factor of personality and resilience tendency toward addition among student

Changiz Rostami^{*1}, Maryam Akbari²

1- M.A in Clinical Psychology, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran

2- Master of Clinical Psychology, Islamic Azad University of Sanandaj, Sanandaj, Iran

Abstract

Introduction: Drug addiction as a disease and one of the four major world crisis (a crisis environment, poverty, nuclear threat and drugs) is considered. And in the presence of Iran's young population in our country, it has its own complexity.

This study aims to predict the propensity to addiction model students based on personality factors (NEO) V tab was collected. Sanandaj Branch.

Methods: This study was descriptive cross-sectional study - an analysis of 230 undergraduate and graduate psychology students at Islamic Azad University in the academic year 1394-1393, through multi-stage cluster sampling and sample volume were selected formula. To collect the data, the five-factor model of personality NEO-FFI, and the scale is ready to addiction (LAP) was in Ahvaz. Data analysis and statistical software SPSS 16 software using path analysis was LISERL.

Results: The results showed that among the endogenous variables extroversion and conscientiousness with maximum regression 12 / 0- and 37/0 direct significant effect on readiness to addiction.

Conclusion: According to the findings, it can be stated in the prevention of drug dependence, education can help students be in the field.

Keyword: Big Five Personality Factors, Resilience, addiction potential, Path analysis.

ارتباط بین پنج عامل بزرگ شخصیت و تابآوری با آمادگی به اعتیاد مواد مخدر در بین دانشجویان

چنگیز رستمی^{۱*}، مریم اکبری^۲

۱- کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران

۲- استادیار گروه روان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، سنندج، ایران

* این مقاله بر گرفته از طرح پژوهشی است که با حمایت مالی "دبیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر" انجام شده است. پست الکترونیک: rostamy_ch59@yahoo.com
۰۹۱۸۱۷۰۸۵۲۰

چکیده

مقدمه: اعتیاد به مواد مخدر بعنوان یک بیماری و یکی از چهار بحران بزرگ جهان (بحران محیط زیست، فقر، تهدید اتمی و مواد مخدر) به شمار می-آید و در کشور ما ایران به دلیل وجود بافت جوان جمعیتی، این موضوع پیچیدگی خاص خود را یافته است. این مطالعه با هدف پیش بینی مدل گرایش به اعتیاد دانشجویان بر اساس عوامل شخصیتی (NEO) و تابآوری انجام شد.

روش بررسی: بررسی مقطعی از نوع توصیفی - تحلیلی ۲۳۰ نفر از دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته روان شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ بودند؛ که از طریق نمونه‌گیری خوش‌ای چند مرحله‌ای و فرمول تعیین حجم نمونه مورگان انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های پنج عامل بزرگ شخصیت NEO-FFI، و مقیاس آمادگی به اعتیاد (LAP) اهواز استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS 16 LISERL تجزیه و تحلیل و با استفاده از نرم افزار تحلیل مسیر گردید.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که از بین متغیرهای برونزا برونگرایی و وظیفه شناسی با ضریب رگرسیونی ۰/۱۲ و ۰/۳۷ به طور مستقیم اثر معنیداری بر آمادگی به اعتیاد دارند.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های پژوهش، میتوان بیان کرد در حوزه پیشگیری از وابستگی به مواد، آموزش دانشجویان در این زمینه میتواند کمک کننده باشد.

کلید واژه‌ها: پنج عامل شخصیت، آمادگی به اعتیاد، تحلیل مسیر

بسیاری بر جوامع درگیر تحمیل می‌کند (سکیبا، مونرو و دارسکی، ۲۰۰۴). از جمله متغیرهای روانشناختی مرتبط با عادتهای مصرف مواد، ویژگیهای شخصیتی است (هامپسون^۲ و همکاران، ۲۰۰۶). شخصیت یک مفهوم انتزاعی است یعنی چیزی است مثل انرژی در فیزیک که قابل مشاهده نیست بلکه از طریق ترکیب رفتار، افکار، انگیزش و هیجان استنباط می‌شود (پروین^۳ و جان^۴، ۲۰۰۱؛ ترجمه جوادی و کدیور، ۱۳۸۱). بر این اساس، شخصیت از پنج بعد اصلی تشکیل شده است که عبارتند از روان نژندي (تمایل عمومی به تجربه عواطف منفی چون ترس، غم، دستپاچگی، عصبانیت، احساس گناه و نفرت مجموعه حیطه N را تشکیل می‌دهد)، برون گرایی (مقیاس‌های حیطه E به طور قوی با علاقه به ریسک‌های بزرگ در مشاغل، فعل بودن، پرحرف بودن، ترجیح گروه‌های بزرگ همبسته است)، انعطاف‌پذیری (عناصر انعطاف پذیری چون تصور فعال، احساس زیبا پسندی، توجه به احساسات درونی، تنوع طلبی، کنگکاوی ذهنی و استقلال در قضاوت حیطه O را تشکیل می‌دهد) دلپذیربودن (داشتن تمایلات بین فردی، همدردی با دیگران از ویژگی مقیاس A است) وظیفه‌شناسی (مسئولیت‌پذیری، با وجود آن بودن، توصیف‌کننده قدرت کنترل تکانه‌ها، به نحوی که جامعه مطلوب می‌داند در حیطه C قرار دارد)، (مکری و کاستا، ۱۹۹۹).

2. Hampson,S.E

مقدمه

اعتیاد به مواد مخدر (Drugs) بعنوان یک بیماری و یکی از چهار بحران بزرگ جهانی (بحران محیط زیست، فقر، تهدید اتمی و مواد مخدر) و همچنین بعنوان یک اختلال زیستی، روانی و اجتماعی اهمیت ویژه‌ای دارد؛ لذا جهت جلوگیری از پیشرفت در بین اقسام جامعه؛ مخصوصاً قشر دانشجو می‌تواند در کنترل و پیشگیری از ابتلاء آن موثر باشد (نابدل، ۱۳۸۹). اعتیاد همچون کوهی یخی است که تنها نوک آن دیده می‌شود. در یک جامعه آنچه همگان از اعتیاد می‌دانند وجود نمایان بخشی از معتادان است. اما دامنه این کوه بخش نادیده آن است که مقدمات شکل‌گیری و پیدایش این پدیده را در پی دارد (آلستون و همکاران، ۲۰۰۷؛ ترجمه توکلی، ۱۳۸۶).

اعتیاد بعنوان «بیماری مغز» شناخته شده است. یعنی فرایند حیاتی که رفتار اختیاری مصرف مواد را به مصرف جبری مواد تبدیل می‌کند. ریشه در تغییرات ساختمانی و شیمی اعصاب مغز مصرف‌کننده دارد (کاپلان و ساردوک^۱، ۲۰۰۷؛ ترجمه رضا عی، ۱۳۹۲). سوء مصرف مواد و مسئله اعتیاد یکی از مهمترین مشکلات عصر حاضر است که گستره‌ای جهانی پیدا کرده، و از مرزهای بهداشتی- درمانی پا فراتر نهاده و به یک مشکل روانی، اجتماعی و خانوادگی تبدیل شده است. مصرف مواد مخدر و سایر مواد غیر قانونی توسط نوجوانان و جوانان یکی از مهمترین چالش‌ها و مشکلات سلامت عمومی و روانی- اجتماعی است که مشکلات فردی، اجتماعی، بهداشتی و اقتصادی

1. Kaplan , H.Sadock , B

تواند سرآغاز دستیابی به اطلاعات و دانش مفیدی در زمینه پیشگیری از اعتیاد و طراحی برنامه پسشگیرانه باشد (زرین کلک، ۱۳۸۸) ۰۰

در رویکردهای جدید پیشگیری از اعتیاد شناسایی و ارتقاء عوامل محافظتکننده از جمله عوامل تابآوری و شناسایی و کاهش عوامل خطرساز از جایگاه پر اهمیت و ویژه‌ای برخوردار است. تابآوری یکی از مفاهیمی است که اخیرا در حوزه پیشگیری از اعتیاد و سایر اختلالات روانی و آسیبها مطرح شده و می‌تواند کلید پیشگیری باشد (بیسمونت، ۱۹۹۸).

در مورد سبشناسی گرایش به مصرف مواد مخدر فرضیه‌های مختلفی بیان شده است، اما هیچ یک از این فرضیه‌ها به تنها ی نمی‌تواند علت گرایش فرد به مواد مخدر را تبیین کند. در بیشتر موارد، مجموعه‌ای از عوامل و زمینه‌ها در گرایش افراد به مواد مخدر نقش دارند، اما در شرایط فرهنگی و فردی-اجتماعی مختلف، برخی از عوامل نقش بارزتری ایفا می‌کنند از جمله عواملی که در ارتباط با سوء مصرف می‌توان به آن اشاره کرد نقش پیش‌بینی‌کنندگی ویژگی‌های شخصیتی فرد است. در پژوهشی که کانری، کن و همکاران (جانری-کانری، ۲۰۱۵) انجام داده‌اند ویژگی‌های شخصیتی افراد را بر اساس ماده مصرفی مورد مطالعه قرار داده که بین ویژگی‌های شخصیتی و مواد مصرفی رابطه معناداری را نشان داده است. در بررسی‌هایی که بر مبنای مدل سه عاملی شخصیت و با هدف مقایسه شخصیتی معتادان و افراد سالم صورت گرفته، نتایج اغلب بیانگر تفاوت معنی‌دار در ابعاد برون-گرایی و روان آزرده‌گرایی و

مطالعات نشان می‌ده عوامل مختلف شخصیتی - پنج عامل بزرگ شخصیت - با مصرف مواد ارتباط دارند. از این میان، برخی از صفات بیشتر پیش‌بینی‌کننده احتمال اعتیاد هستند. داشتن اعتماد به نفس بالا و مهارت‌های اجتماعی، علاوه بر کاهش استرس‌های محیطی ناشی از ارتباط با دیگران، باعث توانایی مقاومت در مقابل خواسته‌های خلاف دیگران و اصرار دوستان برای مصرف می‌شود همچنین مهارت‌های انطباقی از جمله تابآوری موجب می‌شود که فرد هنگام برخورد با استرس، برای حل مشکلات و تطابق با آن از شیوه مناسبی استفاده نماید (شفیع زاده، ۱۳۹۱).

کامپفر (۱۹۹۹) به نقل از سامانی، جوکار و صحراء‌گرد، ۱۳۸۶) به نقل از سامانی، جوکار و صحراء‌گرد، باور داشت که تابآوری^۱، بازگشت به تعادل اولیه یا رسیدن به تعادل سطح بالاتر در شرایط تهدیدکننده است. داویدو^۲ استیوارت ریتچی^۳ چادیو^۴ تابآوری را به عنوان «یک مکانیسم دفاعی» تلقی کردند که افراد را قادر می‌سازد تا در مواجهه با ناملایمات رشد و پیشرفت کند (به نقل از لانگ، ۲۰۱۱). اگر چه بسیاری از این جمعیت غیر معتاد شرایط پرخطر و دشوار اعتیاد را تجربه کرده‌اند و در تهدید عوامل خطر ساز به سر برده‌اند، اما توانسته‌اند از خطرات سر بلند بیرون بیایند و معتاد نشود. این امر می-

1 . Resilience

2 . Davydov

3 . Ritchie

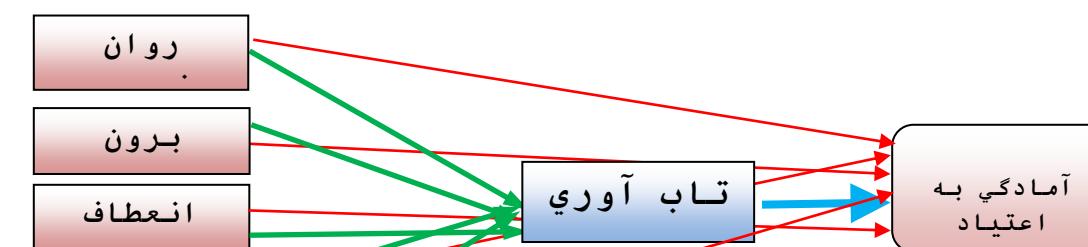
4 . Chaudiou

5 . Long

روان شناختی مرتبط با اعتیاد، بعنوان یک عامل اساسی در زمینه پیشگیری و درمان محسوب می‌شود. از سویی اجتناب از رویارویی و کم توجهی به این ویژگی‌ها، به علت پیامدهای زیانباری هم چون تخریب منابع اجتماعی، اقتصادی و تهدید امنیت اجتماعی، می‌تواند عواقب زیانباری را برای هر جامعه به دنبال داشته باشد. با توجه به مطالب ارائه شده، سوال اصلی مطالعه این بود که آیا بین پنج عامل بزرگ شخصیت، تابآوری با گرایش به اعتیاد رابطه دارند؟ لذا مطالعات اخیر نیاز دارند این یافته‌ها را در یک مدل جامع و مشروح قرار دهند تا مشخص شود که چگونه گرایش به اعتیاد با سازه‌های شخصیتی ارتباط پیدا می‌کند؟ هدف از مطالعه اخیر ایجاد این مدل و آزمون آن است.

روان پریشی بین گروه معتاد و افراد سالم می‌باشد (علیلو، زینلی و اشرفیان، ۲۰۰۸)، (کوهن و کن، ۲۰۰۷)، دریافتند که اختلالات شخصیت با تشخیص و علائم اختلال سوء مصرف مواد ارتباط دارد. پژوهش‌های زیادی بر رابطه بین متغیرهای شناختی، عاطفی، رفتاری و شخصیتی و خطر اختلال مصرف مواد صحه گذاشته‌اند (کیرسکی و همکاران، ۲۰۰۴)، طی سالیان اخیر مدل‌های مختلفی در زمینه سبب شناسی و پیشگیری از سوء مصرف مواد مطرح شده‌اند. این مدل‌ها طیف گسترده‌ای از عوامل زمینه ساز ژنتیک، روان شناختی، خانوادگی و اجتماعی را مورد بررسی قرار داده‌اند (باتوین و کانتور، ۲۰۰۰)، از این رو می‌توان اذعان داشت که شناسایی ویژگی‌های شخصیتی

مدل نظری پژوهش

پرسشنامه‌های پنج عامل بزرگ شخصیت NEO-FFI، تاب آوری و دیویدسون (D-RIS) و دیویدسون (LAP) را بررسی کردند. آمادگی به اعتیاد (LAP) اهواز استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS 16 تجزیه و تحلیل و با LISREL تحلیل مسیر گردید.

ابزار سنجش

- ۱- پرسشنامه شخصیت پنج عاملی نئو^۱ (NEO-FFI) این آزمون

1. Neo five-factor inventory

روش

این پژوهش یک بررسی مقطعی طرح توصیفی از نوع همبستگی بود. که حجم نمونه این پژوهش شامل ۲۳۰ نفر از دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی در تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ دانشگاه آزاد واحد سندج انتخاب شدند که به دلیل افت آزمودنی‌ها ۲۲۰ مورد بررسی قرار گرفتند. روش نمونه‌گیری خوش‌ای چند مرحله‌ای بود. برای جمع‌آوری داده‌ها از

٪۷۸، ٪۵۴، ٪۶۱ و ٪۷۶ محاسبه شده است (۲۰)، تحقیقات زیادی برای اعتبار بیرونی این تست انجام گرفته و محققان همبستگی بالایی بین صفات تست NEO-FFI و دیگری ملک‌های ارزیابی صفات یا عوامل پیدا کرده‌اند (کیامهر، ۱۳۸۱).

۲- پرسشنامه تاب آوری را کارنر و دیوید سون (CD-RISC):^۲ با مرور منابع پژوهشی ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۱ تهیه کردند. بررسی ویژگیهای روان سنجی این مقیاس در شش گروه جمعیت عمومی، مراجعه‌کنندگان به بخش مراقبتهاي روانپزشكى، بيماران سرپايانى روانپزشكى، بيماران با مشكل اختلالات اضطراب فraigir، و دو گروه از بيماران استرس پس از سانجه (PTSD) انجام شده است. تهیه کنندگان اين مقیاس بر این باورند که این پرسشنامه به خوبی قادر به تفکیك افراد تابآور از غير تابآور در گروههای بالینی و غير بالینی بوده و میتواند در موقعیتهاي پژوهشی و بالینی مورد استفاده قرار گیرد. در این پرسشنامه، ۲۵ عبارت وجود دارد و هر عبارت بر اساس يك مقیاس ليکرت بين صفر (کاملاً نادرست) و پنج (همشه درست) نمره‌گذاري می‌شود. بنابراین، حداقل نمره در این پرسشنامه ۱۰۰ است (۲۵×۴=۱۰۰) و نمره هر آزمودنی برابر مجموع نمرات يا کل ارزشهاي به دست آمده از هر يك از سوالات است و ميزان تابآوري هر پاسخگر برابر با نمره خام (نمره بدست آمده) تقسيم بر ۱۰۰ ضربدر ۱۰۰. برای محاسبه

ابتدا بر اساس سه بعد نوروز گرایی، برونگرایی و سازگاری ساخته شد و بعد در فرم تجدید نظر شده آن NEOPI-R؛ دو بعد انعطاف‌پذیری و وظیفه-شناصی به ان اضافه گردید (کاستا و مک‌کری، ۱۹۹۲). هر يك از ابعاد NEOPI-R شش زیر مقیاس^۱ و در مجموع ۳۰ جنبه شخصیت را بر حسب، ۲۴ ماده آزمون در مقیاس ۵ درجه‌اي لیکرت از کاملاً موافق (نمره پنج) در دو جهت نمره‌گذاري مستقیم و غير مستقیم ارزیابی می‌کند. سه سوال در انتهاي آزمون اضافه می‌شود تا اعتبار اجرایی آن مشخص گردد. پژوهشهاي مختلف که مورد پایايانی و اعتبار اين آزمون انجام گرفته است اعتبار و روایي قابل توجهی را برای این آزمون گزارش کرده‌اند (۱۹)، در این پژوهش از فرم کوتاه این مقیاس NEO-FFI (که ۶۰ سوال دارد) استفاده شده است. فرم ۶۰ سوالی مقیاس شخصیتی NEO در مورد دانشجویان علوم انسانی دانشگاه‌های تهران هنگاریابی شده است (کیامهر، ۱۳۸۱)، NEO-FFI پرسشنامه پنج عاملی دارای پایايانی قابل قبولی است. در ضریب پایايانی به روش همسانی درونی برای هر يك از عوامل پنجگانه از شاخص ضریب پایايانی آلفا کرونباخ استفاده شده و نتایج زیر به دست آمده است. برای عامل‌های A، O، E، N و C ضریب پایايانی با ۱۲ سوال به ترتیب ٪۷۹، ٪۴۲، ٪۷۳، ٪۵۸ و ٪۷۷ بدست آمده که بعد از حذف بعضی سوالهای عامل‌های A، O، E، N و C مقدار ضریب آلفا به ترتیب برای پنج عامل، ٪۷۹،

2. Conner-Davidson Resilience Inventory

2. Facet

نمودگذاری آن بر روی یک پیوستار از صفر (کاملاً مخالف) تا (کاملاً موافق) می‌باشد. در عامل آمادگی فعال بیشتری نماده‌ها به ترتیب مربوط به رفتارهای ضد اجتماعی، میل به مصرف مواد، نگرش مثبت نسبت به مواد، افسردگی و هیجان خواهی می‌باشد و در عامل دوم (آمادگی منفعل) بیشتری نماده‌ها مربوط به عدم ابراز وجود و افسردگی می‌باشند. پایایی آن به روش آلفای کرونباخ $\alpha = 0.90$ محاسبه شده است و روایی ملکی و روایی سازه آن مطلوب برآورد شد (زرگر، ۱۳۸۵).

یافته‌های پژوهش

میانگین و انحراف معیار آزمودنی‌ها بر حسب ابعاد شخصیت، تابآوری و آمادگی به اعتیاد در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۱: مشخصه‌های آماری آزمودنی‌ها بر حسب ابعاد شخصیت، تابآوری و آمادگی به اعتیاد ارائه شده است.

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
برونکرانی	۳۴/۲۵	۶/۱۵۷	۱۶	۴۸
روان رنجوری	۳۸/۴۶	۶/۷۰۷	۱۹	۵۵
انعطاف پذیری	۳۸/۳۸	۳/۹۳۱	۲۶	۵۰
دلپذیر بودن	۳۹/۸۷	۵/۷۹۰	۲۰	۵۴
وظیفه شناسی	۴۱/۵۰	۷/۸۷۸	۲۲	۵۹
تاب آوری	۴۰/۹۳	۲۰/۸۵۰	۵	۸۷
آمادگی به اعتیاد	۵۶/۶۷	۱۶/۳۹۶	۲۶	۹۶

بین کل متغیرها بیشترین انحراف معیار مربوط به آمادگی به اعتیاد ($16/396$) می‌باشد.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای ابعاد شخصیت، تاب-

پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. که ضریب پایایی برابر $\alpha = 0.89$ بود و روایی به شیوه تحلیل عاملی برابر $\alpha = 0.87$ بوده است. پایایی این پرسشنامه علاوه بر هنجاریابی اولیه توسط کرد میرزا نیکوزاده (۱۳۸۷) مجدداً با ضریب آلفا کل برابر $\alpha = 0.90$ به دست آمد.

-۳- مقیاس آمادگی به اعتیاد (LAP): در این پژوهش از مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد که توسط زرگر (۱۳۸۵) ساخته شده استفاده شد. این مقیاس دارای ۳۶ ماده و ۵ ماده دروغ سنج نسبت به اعتیاد است زرگر این پرسشنامه را با توجه به ویژگیهای روانی اجتماعی جامعه ایرانی تدوین و مورد روایابی قرار داده است.

1. Addiction Potential Scale

تحلیل توصیفی نتایج جدول ۱ نشان میدهد، در بین ابعاد شخصیت کمترین و بیشترین انحراف معیار به ترتیب مربوط به انعطافپذیری ($3/931$) و وظیفه شناسی ($7/878$) می‌باشد. همچنین در

آوری و آمادگی به اعتیاد در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: ضریب بین متغیرهای ابعاد شخصیت، تابآوری و آمادگی به اعتیاد همبستگی پیرسون

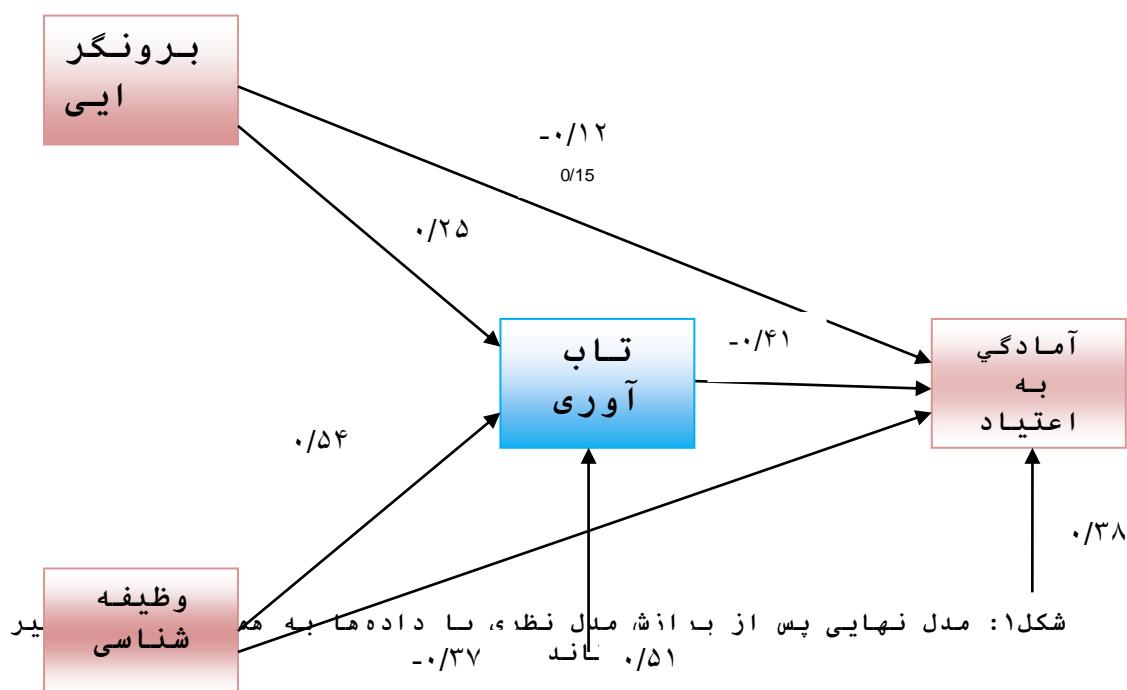
**P_≤ • / • \

عامل بزرگ شخصیت، تابآوری و
آمادگی به اعتیاد با مدل
تجربی برازش دارد، با
استفاده از نرم افزار
لیزرل، از تحلیل مسیر
استفاده شد.

در شکل ۱ و جدول ۳ نتایج این آزمون ارائه شده است.

لازم به ذکر است که مسیرهایی که معنیدار نشد-هند از مدل حذف شدند.

نتایج جدول ۲ نشان می-
دهد بین برونگرایی، دلپذیر
بودن و وظیفه‌شناسی با تاب-
آوری در سطح ($P \leq 0.01$) معنی-
دار است. همچنین بین
برونگرایی، دلپذیر بودن،
وظیفه‌شناسی و تابآوری با
آمادگی به اعتیاد در سطح
($P \leq 0.01$) همبستگی منفی معنی-
دار است. برای بررسی این
سوال که آیا مدل مفهومی
ارائه شده ارتباط بین بنج-

مجله روانشناسی و روان پزشکی شناخت، سال دوم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۴، ۵۳-۶۶

جدول ۳: برآوردها و مشخصات کلی مدل

شاخص ها مسیرها	برآوردهای استاندارد	کمیت T
برونگرایی-تاب آوری	.۰/۲۵	۴/۳۵
وظیفه شناسی-تاب آوری	.۰/۵۴	۹/۹۰
برونگرایی-آمادگی به اعتیاد	-.۰/۱۲	۲/۴۴
وظیفه شناسی-آمادگی به اعتیاد	-.۰/۳۷	۶/۴۰
تاب آوری-آمادگی به اعتیاد	-.۰/۴۱	۶/۹۴

جدول ۴ شاخص های نیکویی برآراش مدل ارتباط بین پنج عامل بزرگ شخصیت، تاب آوری و آمادگی به اعتیاد

شاخص ها مقادیر	df	X ²	P	RSMEA	NFI	AGFI	CFI	N بحرانی
۲	۳/۷۹	.۰/۱۵	.۰/۰۶۴	.۰/۹۹	.۰/۹۵	.۱/۰۰	.۵۲۸/۴۴	

همچنین ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RSMEA) برای مدل $0/064$ است، این شاخص برای مدل های خوب کمتر از $0/08$ و برای مدل های ضعیف بزرگتر از $0/10$ است. و بنابراین برای مدل حاضر قابل قبول است. شاخص تعدیل یافته برآزنده (AGFI) برای مدل $0/95$ ، شاخص نرم شده برآزنده (NFI) $0/99$ و شاخص برآزنده تطبیقی (CFI) $1/00$ است. این شاخص ها برای مدل های خوب $0/90$ یا بالاتر است. N بحرانی نیز برای مدل های برآراش یافته باید بزرگتر از 200 باشد که در این مدل $528/44$ است، و حاکی از برآراش مدل می باشد.

بحث و نتیجه گیری

سوال اصلی این پژوهش این بود که آیا مدل مفهومی ارائه شده ارتباط بین پنج عامل بزرگ شخصیت (روان رنجورخویی، برون گرایی، گشودگی، توافق و وجود ان گرایی یا وظیفه شناسی)، تاب آوری و آمادگی به اعتیاد با مدل تجربی برآراش دارد؟

براساس نتایج به دست آمده، اثر متغیرهای برونزا و درونزا پژوهش $0/62$ واریانس آمادگی به اعتیاد را تبیین می کند. از بین متغیرهای برونزا برونگرایی و وظیفه شناسی با ضریب رگرسیونی به ترتیب $0/12$ و $0/37$ به طور مستقیم اثر معنی داری بر آمادگی به اعتیاد دارند. همچنین از بین متغیرهای برونزا برونگرایی و وظیفه شناسی با ضرایب رگرسیون به ترتیب $0/25$ و $0/54$ بر متغیر درونزا مستقل (تاب آوری) اثر معنی دارند. همچنین اثر متغیر درونزا مستقل پژوهش (تاب آوری) بر درونزا وابسته (آمادگی به اعتیاد) $-0/41$ می باشد که معنی دار است. ضمناً واریانس تبیین شده متغیر درونزا مستقل، به وسیله متغیرهای برونزا $0/49$ می باشد.

همچنین بررسی شاخص های نیکویی برآراش مدل در جدول ۴ نشان می دهد که خی دو به دست آمده با توجه به درجه آزادی معنی دار نمی باشد ($P<0/05$).

تکانشی، ناشکیبا و بی طاقت می باشند. در واقع ویژگی های شخصیتی پیش‌بینی کننده مناسبی برای گرایش افراد به سوء مصرف مواد هستند.

به منظور بررسی این فرضیه که پنج عامل بزرگ شخصیت می‌تواند آمادگی به اعتیاد را پیش‌بینی نماید از تحلیل رگرسیون همزمان استفاده شد. نتایج بدست آمده حاکی از آن است که مؤلفه های برونگراایی و وظیفه‌شناسی می‌توانند به طور معناداری واریانس متغیر آمادگی به اعتیاد را تبیین کنند. نتایج بدست آمده با یافته های مامی و همکاران (۱۳۹۲)، باران اولادی و همکاران (۱۳۹۲)، زرگر و همکاران (۱۳۹۲)، اکبری شادیه و همکاران (۱۳۹۱)، بخشیپور رود سری و همکاران (۱۳۹۰)، و زرین کلک و همکاران (۱۳۸۹)، همخوانی دارد.

در تبیین نتایج بدست آمده می‌توان اشاره کرد که دوره نوجوانی مخاطره آمیزترین دوران زندگی از نظر شروع مصرف مواد است. با توجه به ویژگیهایی چون میل به استقلال و تحمیل ارزشهای خود به والدین و دیگران در این دوره به ویژه در نوجوانان با ساخت شخصیتی برونگرا، قرار گرفتن در دوره نوجوانی می‌تواند نقش مهمی در آسیب‌پذیری در برابر مواد را داشته باشد. چون افراد برونگرا شاداب، پر انرژی و معاشرتی هستند، ارتباط و تعامل شان با دیگران تسهیل یافته و عملکردشان افزایش می‌یابد؛ همچنین از دیگر ویژگی های افراد برونگرا، این است که به طور مخلصانه از بودن با دیگران لذت می‌برند. علاوه

به منظور بررسی این فرضیه از آزمون تحلیل مسیر توسط برنامه LISREL استفاده شده است. لازم به ذکر است مسیرهایی که معنیدار نشده‌اند از مدل حذف شدن، نتایج پژوهش نشان داد که از بین متغیرهای برونزا، برونگراایی و وظیفه‌شناسی به طور مستقیم اثر معنیداری بر آمادگی به اعتیاد دارند. همچنین از بین متغیرهای برونزا، برونگراایی و وظیفه‌شناسی بر متغیر درونزا مستقل (تابآوری) اثر معنیداری دارند، ضمناً متغیر درونزا مستقل پژوهش (تابآوری) بر درونزا وابسته (آمادگی به اعتیاد) معنیدار می‌باشد.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای پنجگانه شخصیتی اثرگذار بر آسیب‌پذیری دانشجویان در برابر مواد، عبارتند از متغیرهای، برونگراایی و وظیفه‌شناسی و تابآوری لذا نتایج پژوهش حاضر با یافته های مامی و همکاران (۱۳۹۲)، باران اولادی و همکاران (۱۳۹۲)، زرگر و همکاران (۱۳۹۲)، اکبری شادیه و همکاران (۱۳۹۱)، عشرتی فرد (۱۳۹۰)، بخشیپور شفیع زاده (۱۳۹۰)، رود سری و همکاران (۱۳۹۰)، رسولی (۱۳۹۰)، زرین کلک و همکاران (۱۳۸۹)، وکیانی (۱۳۸۹) و همکاران (۱۳۸۹) همسو می‌باشد.

در واقع در یک جمع‌بندی، تحقیقات نشان می‌دهند که افراد آسیب‌پذیر در برابر مواد با افرادی که نمرات آنها گرایش بالاتری نسبت به سایرین دارند، ویژگیهای شخصیتی به صورت برونگراایی بالاتر را نشان داده و معمولاً افرادی با رفتارهای

در تبیین نتایج بدست آمده از تحلیل رگرسیون این فرضیه؛ از بین پنج عامل بزرگ شخصیت برونگرایی و وظیفه‌شناسی بر متغیر درونزایی مستقل (تابآوری) اثر معنیداری نشان داد، چون داشتن تابآوری بالا موجب می‌شود که افراد از روشای حل مساله سالم برای مقابله با مشکلات استفاده کرده، این افراد زمانی که مشکلی برایشان به وجود بیاید سعی می‌کنند مقاومت کنند و سریع تسلیم شرایط نشوند و با تدبیر و شکیبایی مشکلات را پشت سر بگذارند. در واقع برای این افراد مبارزه با مشکلات، بیشتر یک فرصت است تا یک تهدید و این موجب کاهش گرایش آنها به سوی مواد می‌شود.

برونگرایی موضوعی که در برگیرنده سبک عاطفی مثبت و هیجانهای مثبت، روابط بین فردی صمیمی و سطوح بالای تعامل و فعالیت اجتماعی است. در تبیین این رابطه میتوان گفت که هیجانهای مثبت، تلاش‌های فعالانه را برای رویارویی با تنفس افزایش می‌دهد و میتواند این اعتقاد که تلاشها موفقیت‌آمیز هستند را ارتقا بخشد (بشارت، ۱۳۸۶).

فرد ریکسون^۱ (۲۰۰۱) این فرضیه را مطرح می‌کند که هیجانات مثبت با تابآوری ارتباط دارند، زیرا آنها مجموعه‌ای از تفکر و عمل را که با وضعیت تنفس زاده در دسترس افراد قرار می‌گیرند، گسترش می‌دهند؛ در نتیجه داشتن تفکر انعطاف‌پذیری بیشتر و گزینه‌های رفتاری وسیع‌تر بعنوان پیامد عاطفة مثبت، مقابله افراد برونگرا را

بر این افراد با وظیفه شناسی بالا تمایل شخصی به توانمندی در انضباط وظیفه‌مند بودن را نشان می‌دهد و نمرات پایین در این مقیاس با رفتارهای پرخطر چون سوء مصرف مواد و مصرف الکل مرتبط است زرگر و همکاران (۱۳۹۲). از دیگر تبیین‌های فرضیه فوق قابل پیش‌بینی بودن اعتیاد‌پذیری دانشجویان با توجه به متغیرهای برونگرایی و وظیفه‌شناسی است. از این میان برونگرایی بیشترین سهم را در زمینه‌ی احتمال ابتلای فرد به اعتیاد دارد. در واقع میتوان این چنین پیش‌بینی کرد که افراد برونگرا بیشتر از افراد غیر برونگرا به مصرف مواد رو می‌آورند. پس از برونگرایی ورود متغیر وظیفه شناسی به مدل پیش‌بینی‌کننده‌ی منفی روی آوری افراد به اعتیاد است در واقع میتوان این طور گفت که دانشجویانی که وظیفه شناستر از دیگر همسالان خود هستند احتمال روی آوردنشان به مصرف مواد کمتر از دیگر دانشجویان است.

به منظور بررسی فرضیه این فرضیه پنج عامل بزرگ شخصیت میتواند تابآوری را پیش‌بینی نماید از تحلیل رگرسیون همزمان استفاده شد. نتایج بدست آمده حاکی از این است که بین تابآوری و ویژگیهای شخصیتی همبستگی مثبت معنیداری وجود دارد. در زمینه ارتباط تابآوری و ویژگیهای شغلی تحقیقات محدودی انجام شده است. ولی در کل نتایج این پژوهش با یافته‌های عشرتی فرد (۱۳۹۰)، شفیعزاده (۱۳۹۰)، رسولی (۱۳۹۰)، کیانی دهکردی (۱۳۸۴)، و زرین کلک و همکاران (۱۳۸۹) همسو است.

1. Fredrickson

سوق می‌دهد و به آنها اجازه می‌دهد از پس عوامل تنفس ابرآیند و در نتیجه احساس خودکارآمدی را تجربه کنند. در واقع به نظر می‌رسد گرایش کلی پاسخ به مصایب با رویکرد حل مسئله فعال، تابآوری را در افراد وظیفه‌شناس بهبود می‌بخشد.

در بخش دیگری از یافته‌ها برآزنده‌گی مدل، مورد مطالعه قرار گرفت که نتایج نشان داد که مدل ارائه شده یک مدل برآزنده است. با توجه به این که این نتایج مربوط به پردازش مدل با داده‌هاست (تأییدی بر این روابط) لذا از نظر تئوریک بررسی نمی‌شود. در ارزیابی بخش اندازه‌گیری مدل محقق باید به بررسی بین متغیرهای مدل بپردازند. در اینجا هدف تعیین اعتبار یا روایی و اعتماد یا پایایی است. پس از معین شدن مدل، طرق متعددی برای برآورد نکویی برآذش کلی مدل با داده‌های مشاهده شده وجود دارد. به طور کلی برای تأیید مدل، استفاده از سه تا پنج شاخص کافی است که در این پژوهش به منظور تأیید مدل ارائه شده از چهار معیار CFI، NFI، RMSEA و N استفاده شده و برآذش مطلوب و قابل قبولی را برای مدل ارائه شده، مطرح نموده اند، بازنگری نتایج مطرح شده در مدل شماره ۱-۴ نشان می‌دهد مسیر ویژگیهای شخصیت پنج عاملی و تابآوری به آسیب‌پذیری در برابر مواد (گرایش به مواد)، با وجود معنی‌دار شدن چهار مسیر به لحاظ بالا بودن میزان اثر این مسیر در استعداد اعتیاد و متغیرهای مورد بررسی از ارزش و اعتبار زیادتری نسبت به سایر مسیرها برخوردار است. لذا پژوهش حاضر این مسیر را به عنوان مسیر تئوریک چگونگی تابآوری، گرایش به اعتیاد از طریق ویژگیهای

در طول رویارویی با تنفس افزایش می‌دهد.

همچنین سطوح بالای برونوگرایی در رویارویی با مصیبت‌ها سازگارانه است، زیرا افراد برونوگرا به احتمال بیشتری حمایت دیگران را جست‌وجو می‌کنند و در این امر موفق هستند. ثابت شده کودکانی که از درگیر شدن در تعاملات اجتماعی لذت می‌برند، بیشتر قادرند مراقبت و توجه دیگران را جلب کنند. عاملی که می‌تواند در سازگاری با موقعیت‌های تنفس ایمن‌کننده باشد؛ در مقابل کودکانی که تحریک‌پذیر و کج خلق هستند، به راحتی با تغییرات محیطی آشفته می‌شوند و حواس آنان به راحتی پرت می‌شود، کمتر قادرند با مصیبت و سختی مقابله کنند و به احتمال بیشتری خشم و طرد والدین را جلب یا استنباط می‌کنند، به خصوص اگر والدین هم آشفته باشند (دیاتر دیکارد، آیوی و اسمیت، ۲۰۰۵).

در تبیین دیگر این فرضیه تابآوری ارتباط مثبتی با وظیفه‌شناسی نشان دادکه با یافته‌های عشرتی فرد (۱۳۹۰)، شفیعزاده (۱۳۹۰) همسو است. در تبیین این رابطه می‌توان گفت که افراد با وظیفه‌شناسی بالا خودکارآمدی قوی دارند و بیشتر احتمال دارد که یک رویکرد حل مسئله فعال را برای غلبه بر تنفس در پیش‌گیرند (بشارت، ۱۳۸۶). تمایل به استفاده از راهبرد مقابله مسئله مدار، ارتباط وظیفه‌شناسی و تابآوری را روشن می‌کند (کمپبل سیلس، کوهن و استین، ۲۰۰۶، پانلی، توماکو و ویب ۲۰۰۳) ثابت کرده‌اند که مقابله مسئله مدار، بهبودی مؤثر از موقعیت تنفس را ارتقاء می‌دهد. سبک کار کردن سخت افراد وظیفه شناس احتمالاً آنها را به سمت این سبک مقابله

دانشجویان می‌توانند در کلاس‌های درسی با تشکیل کار گروه‌های آموزشی و راه‌های دستیابی به تابآوری در بین دانشجویان ایجاد نموده و باعث افزایش تابآوری در آنان شوند. و در پایان در خصوص محدودیتهای تحقیق باید گفت که اعتیاد یک بیماری پیچیده و چند وجهی است که عوامل بی‌شماری مانند، جدایی والدین، وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده، میزان تحصیلات والدین و ... در شکل‌دهی آن تأثیر دارد. و در پژوهش حاضر این متغیرها مورد بررسی قرار نگرفته است همچنین علاوه بر محدودیت نمونه مورد بررسی ولزوم رعایت احتیاط در تعمیم نتایج، توجه به این نکته لازم است که مدل ساختاری ارزیابی شده در پژوهش حاضر ناظر بر روابط ساختاری بین تعدادی از عوامل مرتبط با مصرف مواد است و عوامل متعددی وجود دارد که با مصرف مواد همبسته هستند ولی نقش آنها در این پژوهش مورد وارسی قرار نگرفته است.

تشکر و قدردانی

از "دبیر خانه ستاد مبارزه با مواد مخدر" به خاطر حمایت مالی از این طرح تشکر و قدردانی می‌شود، همچنین از گروه روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج خصوصاً جناب آقای دکتر حمزه احمدیان تشکر می‌شود.

شخصیت پنج عاملی معرفی می‌نماید و متغیرهای این مسیر را به عنوان علل (افزایش و کاهش دهنده) گرایش به اعتیاد مطرح می‌کنند.

این مدل نشان داد که مؤلفه‌های شخصیتی (برونگرایی، وظیفه‌شناسی) عمدتاً ترین عامل پیش‌بینی‌کننده گرایش به مصرف مواد در دانشجویان است. بر این اساس هر چه نوجوان در ساخت شخصیتی خود، وظیفه‌شناسی و همچنین تابآوری را بهتر تجربه کرده باشد، احتمال عدم گرایش به مصرف مواد به طور قابل توجه در او افزایش می‌یابد. همچنین مؤلفه معاشرتی، پر انرژی بودن، تکانشگری، حاضر جوابی و سطح بر انگیختگی مغزی پایین و علاقه به فعالیتهای هیجان انگیز و تحریک‌کننده از دیگر عامل‌های گرایش به مصرف مواد می‌باشد.

با توجه به نقش مستقیم و غیرمستقیم ویژگیهای شخصیت (برونگرایی، وظیفه‌شناسی) در مصرف مواد نوجوانان، به نظر می‌رسد که تهیه و اجرای برنامه‌های مداخله‌ای و پیشگیرانه مبتنی بر ساخت شخصیت و تابآوری می‌تواند اثربخشی قابل توجهی در کاهش گرایش به مصرف مواد، و نیز مشکلات و آشفتگی‌های عاطفی زمینه‌ساز مصرف داشته باشد. و همچنین از آن جایی که نتیجه این تحقیق رابطه مثبت تابآوری بر آسیب‌پذیری در برابر مواد را نشان داد، مراکز مشاوره

References:

- Akbari Shadia & ets . (2012). Relationship between personality traits (neuroticism, agreeableness) sensation

seeking, alexithymia and coping with addiction potential for the University of Mashhad, studies on social security, (33).

Alillu,M, Zeinaly S, Ashrafian P.(2008). An investigation of neuroticism, extraversion, impulsivity and emotion seeking in high risk behavior addicted in comparison with low risk behavior addicted and normal people. *J Clin Psychol Tabriz Uni*;14:96-8.[persian].

Alston, W.P. Yinger, M & Legenhause, M.(1999).The religion and the new perspectives. Tavakoli, GH. Ghom: Islamic Propagation Office of Qom Seminary press.

Baran oladi,S. Navidian, A. Kaveh Farsani, Z. (2013) Relationship between abuse of the feature personality, conformity and sexuality in high school students, University of Medical Sciences / 15/2 / June & July 1393/42 33.[persian].

Besharat, MA. (2007). Resilience, vulnerability and mental health. *The journal Psychological Science*. 24, pp. 383-373.

Bismont, M .(1998). Optimism, Hardiness, and Resiliency: A Review of the Literature. Prepared for the Child and Family Partnership Project.1388/6/2.

Botvin GJ, Kantor LW.(2006). Preventing alcohol and tobacco use through life skills training: theory, methods, and empirical findings. *Alcohol Res Health* 2000;24:250-7.

Campbell-sills,L.,Cohen,Sh.L.,Stein,M.B.(2006). Relationship or resilience to personality,coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour Research and Therapy*, 44, 585-599.

Cohen P, Chen H, Crawford TN, Brook JS, Gordon K.(2007). Personality disorders in early adolescence and the development of later substance use disorders in the general population. *Drug Alcohol Depend* 2007;88:71-84.13.

Conner, K. M, & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Conner-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Journal of Depression and Anxiety*, 18, pp 76-82.

Deater-Deckard, K., Ivy, L,Smith, J .(2005).Resilience in Gene-Environment

Transactions.In Goldstein,S.,& Brooks.R.B, *Handbook of Resilience in Children*, (pp.49-64), New York: Contemporary Books.

Eshrati, T. (2010). Structural relationship between risk and protective factors Psychological addiction prepare high school students in the city of Mashhad. MA thesis in clinical psychology, shahid Chamran University.[persian].

Fredrickson, B.L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broden- and- build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56,218- 226.

Garoosi farshi, M. (2003). a new approach in the evaluation of personality, Tabriz research community.[persian].

Hampson, S. E., Andrews, J. A., Barckley, M., Lichtenstein, E, & Lee, M. E. .(2006).Personality traits, perceived risk, and risk-reduction behaviors: A further study of smoking and radon. *Health Psychology* 25, 530-536.

Janery H, Kan T.(2012). The heritability of avoidant and dependent personality disorder assessed by personal interview and questionnaire. *Acta Psychiatrica Scandinavica*;126:448-57.

Kaplan, B & Sadock ,V.(2007). *Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences –Clinical Psychology* (Vol. 1). Translator Fardin rezaei .(2013).Tehran: arjomand prees.

Kayani dehkordi, M. & ets. (2005). Resiliency dependent and non-dependent drug dependence in the sons of men, material, *Hakim Research Journal*, 8, (2).

kiamehr, J. (2004). Normalization Form Five-Factor Inventory Niue emotional structure in social science students of Tehran University, the name of the master measure, Allameh Tabatabai University in Tehran, Faculty of Education and Psychology.[persian].

Kirisci L, Tarter RE, Vanyukov M, Reynolds M, Habeych M.(2004). Relation between cognitive distortions and neurobehavior disinhibition on the

development of substance use during adolescence and substance use disorder by young adulthood: A prospective study. Drug Alcohol Depend:76;125-33.

Long,M.A.(2011) the Relationship between Religiousness / spirituality and Resilience in college students, TEXAS university.

Mami,S.H. Ahadi,H;naderi, F. Enayati, M.S. Mazaheri,M.M .(2013). Tendency towards addiction model prediction based on personality factors (NEO) by mediator mental health, Ilam University of Medical Sciences, in the twenty-first, No. 6.[persian].

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2004). A contemplated revision of NEO Five-Factor Inventory. Personality and Individual Differences, 36, 587-596.

Pervin, & O.P. John .(2012). Handbook of personality: Theory and research, p.54. New York. London: The Guilford Press.

McCrae, R. R. & Costa, P.T.(1999). A five -factor theory of personality. In L.A.

Nabdel,Y.(2010). Guidelines for physicians in the treatment of substance dependence, Arjmand press.[persian].

Parvin, L, I, & John, O, B .(2002). Personality: Theory and Research, translator Mohammad Jafar Javadi and Parvin Kadivar, Tehran: Ayizh.

Poorshahbaz, Abbas. & jazaeri, AR. (2008). Temperament and character of

resilience in adolescents in Tehran in drug use. Journal of Social Welfare. (29), 9. 28.

Rasooli, Behzad. (2006). Risk factors of adolescent drug trends. Journal of Mental Health. 6 (21): 55-49.

Samani, S. jokar, B., & Sahragard,N. (2007). "Resiliency, mental health and life satisfaction." Journal of Psychiatry and Clinical Psychology, Vol. XIII, No. 3, S295-290.[persian].

Shafiezadeh, R. (2012). Relationship Resiliency with the big five personality factors, Thesis Master of Allameh Tabatabai University.[persian].

Soleimaninia ,L. (2005).[The prediction of high risk behaviors of adolescence based on positive and negative dimension of mental health].J Soc Welfare Rehabil Sci;1:52- 8.[persian].

Zargar, Y. Najarian, B., & Neami, A.Z. (2008). Study the personality feature (sensation seeking, assertiveness and psychological hardness), religious attitude and marital satisfaction with the preparation of addiction potential among the staff of an industrial company in Ahvaz. Chamran University Journal of Psychology, 15 (1), 71-79. [persian].

Zarinkelk, H.R. (2009). The effect of reducing vulnerability to addiction components of resiliency and attitude of students towards drug use. Thesis Clinical Psychology Allameh Tabatabai University.[persian].